

OBRAZLOŽITEV ZA PODELITEV ZASLUŽNIH PLAKET IN PRIZNANJ ZVEZE SLOVENSkih DRUŠTEV ZA BOJ PROTI RAKU 2022

Priloga sporočilu za javnost

25. 5. 2022

OBRAZLOŽITVE ZLATIH PLAKET ZVEZE 2022

Strokovna direktorica Onkološkega inštituta Ljubljana, izr. prof. dr. Irena Oblak, dr. med.

Onkološki inštitut je edini nacionalni in celoviti center v Sloveniji za obravnavo bolnikov z rakom iz cele države, zaradi česar je imel vodilno vlogo tudi pri nacionalnem obvladovanju bremena raka med epidemijo covid-19. Dodatno odgovornost pri tem je predstavljajo dejstvo, da so onkološki bolniki še posebej ranljivi za okužbo in tudi težji potek bolezni covid-19, poleg tega okužba praviloma pomeni prekinitvev in zamik onkološkega zdravljenja. V Sloveniji je bila onkologija navedena kot ena od izjem med zdravstvenimi dejavnostmi, katere delovanje se mora izvajati nemoteno, ne glede na različne omejitvene ukrepe v povezavi s COVID-19. Začasno so bili v času prvega vala epidemije (marec-maj 2020) na področju raka ustavljeni le presejalni programi za raka DORA, ZORA in Program Svit.

Izr. prof. dr. Irena Oblak, dr. med., je strokovno vodenje Onkološkega inštituta Ljubljana prevzela marca 2020, ob pričetku največje zdravstvene krize sodobnega časa. Osrednji cilj inštituta med epidemijo je bil neprekinjeno izvajanje onkološke dejavnosti, kar je bilo z velikimi napori vseh zaposlenih pod njenim strokovnim vodenjem tudi doseženo. To je zahtevalo velike organizacijske napore in ustrezne strokovne usmeritve, da je inštitut z epidemiološkimi ukrepi in protokoli zagotavljal varnost tako bolnikov kot zaposlenih pred okužbo z novim koronavirusom.

Dr. Irena Oblak si je ves čas epidemije prizadevala, da širša strokovna, laična in politična javnost razume nujnost neprekinjene onkološke dejavnosti, saj bi njeno zaustavljanje lahko pomenilo večjo škodo na zdravju ljudi, kot jo povzroča okužba z novim koronavirusom. Ob tem je ohranjala širši pogled vpliva epidemije na breme raka v prihodnje, s posebnim poudarkom na pomenu preventive raka in zgodnjega odkrivanja bolezni. V številnih javnih nastopih je spodbujala prebivalce Slovenije, da skrbijo za svoje zdravje, ohranjajo zdrav življenjski slog, da se udeležujejo presejalnih pregledov za raka v programih ZORA, DORA in Svit, da se odločijo za cepljenje proti HPV in da ob zgodnjih znakih bolezni ne odlašajo z obiskom pri zdravniku. Izražala je podporo nevladnim organizacijam s področja onkologije v času epidemije, tudi Zvezi slovenskih društev za boj proti raku, z aktivnim sodelovanjem na dogodkih za strokovno in laično javnost. Z njeno podporo je Onkološki inštitut imel tudi pomembno vlogo pri osveščanju bolnikov in širše javnosti o pomenu cepljenja proti covid-19 ter tudi pri samem izvajanju cepljenja.

Zveza slovenskih društev za boj proti raku je na 39. slavnostni seji dne 25. maja 2022 podelila zaslužno zlato plaketo izr. prof. dr. Ireni Oblak za njeno veliko predanost, požrtvovalnost in neusahljivo energijo, s katero je strokovno vodila inštitut skozi izjemne okoliščine. V ključnih trenutkih je izkazala pogum za

potrebne odločitve, ki so se prilagajale neznanim in hitro spreminjajočim se okoliščinam. Velik poudarek je dajala ažurni in odprti komunikaciji tako z zaposlenimi kot z bolniki, svojci, društvi bolnikov in partnerji inštituta. S tem je gradila most zaupanja in povezovanja, da so vsi podpirali ključne cilje inštituta in da so upoštevali navodila in sprejete zaščitne ukrepe, s katerimi je Onkološki inštitut zagotavljal varno okolje in omogočil, da so bili vsi bolniki na Onkološkem inštitutu pravočasno in ustrezno obravnavani.

Presejalni programi za raka Svit, DORA in ZORA

Pri obvladovanju raka je tako na ravni posameznika kot družbe izjemno pomemben pravi čas. Prej kot raka odkrijemo, bolje ga lahko pozdravimo in s tem večini bolnikom omogočimo dolgo in polno življenje. Ker predrakave spremembe in zgodnji rak običajno ljudem ne povzročajo težav, le ti ne vedo, da so bolni. Zgodnje spremembe pri raku debelega črevesa in danke, raku dojke in raku materničnega vratu najbolj učinkovito odkrivamo in zdravimo v okviru presejalnih programov Svit, DORA in ZORA. Zato je bilo izjemno pomembno, da so slovenski presejalni programi delovali ves čas pandemije covid-19, z izjemo kratke prekinitve presejanja povsem na začetku pandemije. Vsi trije presejalni programi že od svojega začetka delujejo v skladu z visokimi standardi Evropskih in Slovenskih smernic ter zagotavljajo visoko kakovost vseh storitev. Letno merjeni kazalniki kakovosti kažejo, da so programi učinkoviti in vodijo h ključnim ciljem. Za uspešnost presejalnih programov je izjemno pomembno tudi zaupanje ljudi, ki jim je program namenjen. V vseh treh presejalnih programih so zato v času pandemije covid-19 velik poudarek namenili varni obravnavi in osveščanju ciljne populacije o pomenu udeležbe v presejalnem programu tudi v času epidemije, saj je proti raku potrebno ukrepati stalno in vztrajno kljub strahu pred okužbo med epidemijo.

Rezultati delovanja vseh treh presejalnih programov v času pandemije covid-19 kažejo, da sta se zaupanje ljudi v presejalne programe in visoka kakovost vseh storitev programov ohranila tudi v času pandemije, zaradi česar je Zveza slovenskih društev za boj proti raku vsem trem programom na 39. slavnostni seji dne 25. maja 2022 podelila zaslužno zlato plaketo za angažma, ki so ga vložili v izjemno uspešno delovanje presejalnih programov v času pandemije. Izvajalcem se Zveza zahvaljuje tudi za kakovostno in strokovno delo, ki so ga ohranjali tudi v najbolj težkih trenutkih, kot na primer ob pomanjkanju kadra, premeščanju na druga delovna mesta in soočanju z drugimi pandemskimi izzivi. Zlato plaketo so v imenu vseh zaslužnih sodelavcev prevzele vodje programov, in sicer:

- **dr. Dominika Novak Mlakar, dr. med. z Nacionalnega inštituta za javno zdravje za Program Svit,**
- **mag. Kristijana Hertl, dr. med. z Onkološkega inštituta Ljubljana za program DORA,**
- **doc. dr. Urška Ivanuš, dr. med. z Onkološkega inštituta Ljubljana za program ZORA.**

Utemeljitev zlate plakete Zveze za Program Svit

Program Svit je kljub nekajtedenski zaustavitvi v začetku pandemije covid-19 ves čas sproti analiziral vzorce blata, ki so prispeli po pošti in preiskovancem sporočal izvid preiskave. Za dva meseca se je zaradi zaustavitve preventivnih aktivnosti na državni ravni zaustavilo pošiljanje kompletov za odvzem vzorcev blata. Osebam, ki so se odzvale na vabilo za sodelovanje, so bili kompleti zato poslani v začetku maja, ko je Program Svit začel delovati v polnem obsegu. Na ta račun je sicer nastalo nekaj zamud pri

pošiljanju testerjev, ki jih je Program Svit uspešno odpravili že poleti 2020. Z upoštevanjem vseh ukrepov za varno obravnavo pacientov in ob prilagajanju na aktualno epidemiološko situacijo je v manj kot pol leta odpravil tudi vse zamude pri naročanju na kolonoskopijo za osebe po pozitivnem presejalnem testu. Od maja 2020 naprej so pri Programu Svit kljub zaostrenim epidemiološkim razmeram kolonoskopski centri delovali neprekinjeno. Rezultati Programa Svit so bili v letu 2020 primerljivi z rezultati pred epidemijo. V letu 2021 pa je bila odzivnost v program nekoliko nižja, in sicer 63,35 %. V tem letu je bilo izvedenih 10.134 kolonoskopij ter odkritih 188 rakov debelega črevesa in danke. Odkrili in zdravili so tudi 2.011 napredovalih adenomov, ki bi brez zdravljenja lahko napredovali v raka.

Utemeljitev zlate plakete Zveze za program DORA

V programu DORA so s popolno prekinitvijo delovanja med prvim valom epidemije spomladi 2020 izgubili 55 delovnih dni slikanja. Nato so že konec maja ob upoštevanju vseh ukrepov za varno obravnavo in ob prilagajanju na aktualno epidemiološko situacijo v državi delo takoj organizirali tako, da bi čim prej nadoknadili odpovedi slikanj in ženskam omogočili zgodnje odkrivanje raka kot pred epidemijo. S sodelovanjem vseh deležnikov programa in zaposlenih v vseh presejalnih enotah po Sloveniji jim je uspelo v manj kot enem letu nadoknaditi vse zamude. Od maja 2020 naprej so kljub zaostrenim epidemiološkim razmeram delovali neprekinjeno. Rezultati programa v letu 2020 so bili primerljivi z rezultati pred epidemijo. V letu 2021 so s predanim delom dosegli celo najboljše rezultate, odkar DORA deluje: več kot 77-odstotno udeležbo in skoraj 114.000 opravljenih presejalnih mamografij.

Utemeljitev zlate plakete Zveze za program ZORA

V programu ZORA so v času nekajtedenske prekinitve presejanja odložili 90 % presejalnih pregledov, ki so jih ginekološke ambulante v veliki meri nadoknadile s povečanim delom čez poletje, tako da je triletna pregledanost žensk v programu ZORA po prehodnem zmanjšanju že jeseni leta 2020 ponovno presegla ciljnih 70 %, število presejalnih testov pa je bilo že jeseni 2020 primerljivo kot v času pred pandemijo, prav tako se niso podaljšale čakalne dobe na obravnavo. Ob ponovnem zagonu programa so na sedežu programa ZORA na Onkološkem inštitutu pripravili in izvajalcem posredovali analize ogroženosti žensk glede na pretekle izvide ter sezname žensk z odloženimi pregledi in jim s tem omogočili, da so prednostno obravnavali bolj ogrožene ženske, kar je v nedavnem poročilu kot primer dobre prakse prepoznal tudi OECD. Zaradi manjšega odkrivanja predrakavih sprememb v starostni skupini od 30 do 39 let, se je Onkološki inštitut povezal z NIJZ, ki je v zadnji val pandemske raziskave SI-PANDA vključil tudi vprašanja, ki so pomagala razumeti zakaj se to dogaja in načrtovati ukrepanje. V letu 2020 so v programu ZORA ginekologi opravili 142.000 presejalnih pregledov ter odkrili in zdravili 1.500 predrakavih sprememb visoke stopnje, ki bi nezdravljene lahko napredovale v raka materničnega vratu.

Mojca Gobec, dr. med., vodja Sektorja za preprečevanje bolezni in poškodb na Ministrstvu za zdravje

Zveza slovenskih društev za boj proti raku je na 39. slavnostni seji dne 25. maja 2022 podelila zaslužno zlato plaketo Mojci Gobec, dr. med., vodji Sektorja za preprečevanje bolezni in poškodb na Ministrstvu

za zdravje, za njen dolgoleten in pomemben doprinos k obvladovanju raka v Sloveniji na področju primarne in sekundarne preventive raka, kjer je aktivno delovala tudi v najtežjih časih pandemije covid-19.

Mojca Gobec je z delom na Ministrstvu za zdravje pričela leta 2001, več kot deset let je bila generalna direktorica Direktorata za javno zdravje. V času predsedovanja Slovenije Svetu EU je bila aktivna članica skupine za področje zdravja, ki je postavila rakave bolezni visoko na politično agendo tako v EU kot v Sloveniji. Ves čas je spremljala in tudi podprla prizadevanja stroke za pripravo prvega Državnega programa obvladovanja raka leta 2010 in vseh nadaljnjih, v katerih tudi aktivno sodeluje na področju primarne preventive raka in na področju presejanja. Že od samega začetka je namreč podpirala in tudi aktivno doprinesla k uvajanju z dokazi podprtih organiziranih populacijskih presejalnih programov za raka v Slovenijo, ki so dostopni vsem in strogo sledijo strokovnim priporočilom in smernicam. To ni bilo vedno lahko, saj so bili časi, ko se je na primer uvajanje Državnega presejalnega programa ZORA razumelo kot kratenje pravic na področju reproduktivnega zdravja. V takih primerih je dr. Gobčeva vedno aktivno prevzela vlogo zagovornika javnozdravstvene stroke, tako v medijih kot v parlamentu. Posebna zahvala gre dr. Gobčevi tudi za njeno dolgoletno strokovno in osebno podporo nevladnim organizacijam, še posebej tistim, ki delujejo na področju obvladovanja raka ter drugih kroničnih nenalezljivih bolezni. Vedno je verjela in zagovarjala, da so nevladne organizacije pomemben in nujen partner Ministrstva za zdravje in stroke. Prepoznala je prednosti njihove tesne povezanosti z lokalnimi skupnostmi, ki jim daje priložnost, da ljudi nagovorijo v okolici kjer prebivajo in delujejo, kar je danes tudi ena od osnovnih usmeritev Evropskega načrta za boj proti raku. Obenem je spodbujala povezovanje nevladnih organizacij s stroko in tujimi sorodnimi organizacijami, kar pomembno doprinese k strokovnemu delu in sinhronemu delovanju vseh deležnikov na področju obvladovanja raka.

V času pandemije covid-19 je v komunikaciji z Zvezo slovenskih društev za boj proti raku in drugimi večkrat dejala: »Rak ne čaka, tudi mi ne smemo.« S tem v mislih je ves čas podpirala odločitve na državni ravni, ki so podpirale varno delovanje onkološke zdravstvene dejavnosti, vključno s presejalnimi progami in aktivnostmi Zveze slovenskih društev za boj proti raku ter drugih nevladnih organizacij, ki delujejo na področju obvladovanja raka.

OBRAZLOŽITVE SREBRNIH PLAKET ZVEZE 2022

Za dolgoletno odgovorno in predano delovanje v regijskem *Društvu za boj proti raku Celje* je prejela srebrno plaketo **Nevenka Rahten, članica Društva za boj proti raku Celje že od same ustanovitve leta 2002**. Ves ta čas je prizadevno izvajala vse aktivnosti, ki jih mora društvo zagotavljati v okviru finančnega poslovanja. Brez odlašanja je dala na voljo svoje znanje, izkušnje in seveda čas. Poleg tega ves čas deluje kot promotor vsebinskih aktivnosti, ki potekajo pod okriljem društva. S svojim odgovornim in predanim delovanjem je društvu prihranila zelo veliko finančnih sredstev, za kar ji gre še posebna zahvala.

Na predlog *Društva za boj proti raku Štajerske Maribor* je srebrno plaketo prejel **Center za medicinsko rehabilitacijo**, ki deluje v sklopu Zdravstvenega doma dr. Adolfa Drolca Maribor. Poleg veliko drugih uspešnih projektov je v letu 2021 aktivno sodeloval pri pripravi avdio-video posnetkov vaj namenjenih ženskam po zdravljenju raka dojk, ki bodo javnosti dostopne na različnih sporočilnih kanalih vseh

sodelujočih. Program lahko uporabimo za nov način komunikacije in izobraževanja ter tako spodbudimo procese promocije, varovanja, krepitve, izobraževanja in ohranjanja zdravja celotne populacije v Mestni občini Maribor.

OBRAZLOŽITVE BRONASTIH PLAKET ZVEZE 2022

Bronasto plaketo je na predlog *Društva za boj proti raku Posavja in Obsotelja* prejela **ravnateljica Osnovne šole Boštanj ga. Vesna Vidic**, ki je s svojim prizadevanjem, delom in ustvarjalnostjo skupaj s svojim kolektivom doprinaša k prenašanju najpomembnejših sporočil Evropskega kodeksa za boj proti raku, med drugim tudi s soorganizacijo Rožnatega teka za življenje. Plaketa je odraz globokega spoštovanja do njenega dela in prizadevanja.

Bronasto plaketo je na predlog *Društva za boj proti raku Štajerske Maribor* prejel **župan občine Lovrenc na Pohorju g. Marko Rakovnik**. G. Rakovnik že dolga leta skrbi za zdravje občanov in občank občine Lovrenc na Pohorju in tudi v letu 2022 bo občina v sodelovanju z Društvom za boj proti raku organizirala različne delavnice na temo preventive pred rakom in tudi na ta način pristopila k zavezi društva in Zveze osveščati prebivalstvo o raku, prvih znakih te bolezni in o zdravem načinu življenja, s čimer je mogoče zmanjšati obolenost in posredno tudi umrljivost za rakom.

OBRAZLOŽITVE PISNIH PRIZNANJ ZVEZE 2022

Na predlog *Društva za boj proti raku Velenje* so pisno priznanje prejele tri aktivne članice društva za neprecenljivo pomoč pri organizaciji in aktivnosti društva ter vzdrževanju socialnih stikov med pandemijo covid-19. Vse tri so članice društva že 25 let in priznanje je odraz zahvale za njihovo zvestobo. Prejemnice pisnega priznanja Zveze 2022 so: **Marija Debeljak, Majda Piana in Olga Aljaž iz Društva za boj proti raku Velenje**.

Na predlog *Koroškega društva za boj proti raku* je pisno priznanje v imenu **Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem (CUDV Črna) prejela direktorica Dalja Pečovnik**, ki s spoštovanjem različnosti in osebnega dostojanstva vseh deležnikov zagotavlja kakovostne in inovativne programe dela z osebami z motnjo v duševnem razvoju. CUDV Črna je človeku prijazna organizacija, ki je pozorna do pričakovanj uporabnikov in njihovih svojcev ter jim omogoča aktivno soustvarjanje vsebin in programov. Z društvom so od samega začetka delovanja društva, zato je priznanje izkaz zaupanje in želje po nadaljnjem dobrem sodelovanju.